

Doc. Ing. Miroslav Cempírek, CSc., prof. Ing. Aleš Komár, CSc.,
Ing. Vladislav Vincenec, Ph.D.

Základy environmentální bezpečnosti ve vojenských operacích

Vojenské rozhledy, 2013, roč. 22 (54), č. 1, s. 89–99, ISSN 1210-3292

The Basics of Environmental Security in Military Operations

Abstrakt:

Moderní armáda by měla být schopna chránit životní prostředí v průběhu provádění operací zahrnutím ochrany životního prostředí do plánovacího a rozhodovacího procesu. Má chránit životní prostředí nejen v prostoru základen, ve výcvikových prostorech, ale nově i v celém operačním prostoru působení ozbrojených sil. O způsobech řešení oblasti environmentální bezpečnosti a tzv. risk managementu při předcházení vzniku nevratných škod na přírodních, kulturních a historických památkách pojednává tato studie.

Abstract:

In course of action, modern forces ought to be capable to safe living surroundings by the implementation of environmental protection into military planning and decision-making process. Traditionally it protects not only a location around military bases, training areas, but also in all operational area of deployed armed forces. This study therefore deals with methods of environmental protection and the so-called risk management to prevent damages that can't be remediated, both in the field of natural, cultural or historic sights and relicts.

Klíčová slova:

Environmentální bezpečnost, ochrana životního prostředí, risk management, bojová příprava, vojenské operace, mise, operační prostor, národní podpůrný prvek, nevratné škody, předpisy Evropské obranné agentury, standardy NATO EP, plánování, rozhodovací proces, odpovědnost za životní prostředí.

Key words:

Environmental security, military operations, missions, operational area, European Defence Agency manuals, NATO EP standards, environmental responsibility.

Úvodem

Vojenské operace vyžadují určitou změnu v přístupu a jednání velitelů na rozdíl od běžného výcviku a každodenního života vojsk. V operacích jsou plněny mnohem náročnější úkoly, ve složitých podmínkách a na cizím teritoriu. Platí zde proto jednoznačná nadřazenost operačních požadavků před ostatními úkoly. I když operační požadavky mají prioritu, je potřeba přesto zvážit aspekty ochrany životního prostředí ve všech fázích operačního plánování, výcviku a provádění činností. Tím lze přispět k udržení zdraví a dobrého stavu nasazených jednotek i civilního obyvatelstva a zachovat příznivé životní prostředí.

1. Současný stav

Environmentální bezpečností se v rezortu MO zabývá řada vnitřních předpisů. K nejvýznamnějším patří předpisy upravující povinnosti velitelů a funkcionářů AČR. [2] Vnitřní předpisy armády napomáhají k naplnění ustanovení obecně platných právních předpisů. Naše právní úprava v oblasti životního prostředí vychází z práva EU, které je respektováno v ostatních státech i armádách Severoatlantické aliance, a tudíž se stává základem politiky, doktrín, postupů a dalších dokumentů NATO. Vnitřní předpisy AČR obecně platnou úpravu environmentální bezpečnosti detailizují na podmínky vojenských činností, jak je uvedeno dále. Velitel řídí a vede vojáka nejen k bojové připravenosti, ale také k dodržování norem bezpečnostních, protipožárních opatření, ochrany zdraví a životního prostředí. [3]

„Velitelé jsou povinni zajistit ochranu životního prostředí podle ustanovení obecně závazných právních i vojenských předpisů. K zajištění ochrany životního prostředí a k realizaci potřebných ekologických opatření může velitel zřídit komisi životního prostředí, která je jeho poradním orgánem. Plnění úkolů v ochraně a péči o životní prostředí je součástí plnění úkolů útvaru a jeho hodnocení. Při plánování úkolů, jejichž plnění může negativně ovlivnit životní prostředí, se musí posuzovat vliv na všechny složky životního prostředí a stanovit účinná opatření k zamezení nežádoucích dopadů. Velitel musí určit funkcionáře, kteří odpovídají za jejich splnění. Velitelé jsou povinni znát stav na úseku ochrany životního prostředí u útvaru, dodržovat stanovená nebo vyhlášená regulační opatření, neprodleně odstraňovat zjištěné nedostatky a poskytovat kontrolním orgánům potřebné informace o zdrojích znečišťování nebo ovlivňování životního prostředí a umožnit kontrolním orgánům kontrolu ekologické situace přímo na místě. Závadu, která může způsobit anebo způsobuje znečištění nebo poškození životního prostředí, je každý voják povinen neprodleně hlásit nadřízenému a podle možností se podílet na jejím odstranění i na odstranění následků. Provoz objektů a zařízení se řídí provozními řády, jejichž součástí jsou havarijní řády. V chráněných územích, popřípadě v ochranných pásmech vodních zdrojů, se může činnost vojsk uskutečňovat pouze se souhlasem ekologického orgánu. Přitom je nutno dodržovat stanovené podmínky ochrany území. Příslušné orgány státní správy pro životní prostředí jsou oprávněny rozhodnout o dočasném zastavení nebo omezení činnosti, která způsobuje nebo může způsobit poškození životního prostředí.“ [4]

Velitel útvaru (jednotky) je zejména povinen při realizaci bojové přípravy postupovat ve smyslu základního řádu, který obsahuje rámcově základní požadavky na dodržení

environmentální bezpečnosti. Proto řídí zpracování plánu přípravy útvaru (jednotky) na období vojenské operace a upřesňuje úkoly přímo podřízeným funkcionářům podle environmentálních podmínek prostředí, ve kterém operace proběhne (využití lesson learned). Uskutečňuje rozbor a vyhodnocení, vždy po ukončení plnění úkolů v operaci, s cílem vyhodnotit a využít získané poznatky a identifikované zkušenosti k nápravě nedostatků a využití osvědčených postupů [5] v oblasti ochrany životního prostředí (lesson identified).

Největší nebezpečí znečištění životního prostředí v polních podmínkách během operací představují obvykle polní parky techniky, polní výdejny pohonných hmot a maziv, shromaždiště poškozené techniky s opravárenskými dílnami.

Polní parky se zřizují v operačním prostoru zejména v logistické základně respektive v národním podpůrném prvku (NSE), a také u jednotek a útvarů při jejich dočasném rozmístění. V operačním prostoru mimo území ČR lze vojenská vozidla umístit na volném prostranství. V polních parcích se odpovědnosti za ochranu prostředí nevyhne náčelník parku a dozorcí parku. Plochy pro vojenská vozidla se člení na místa pro doplňování pohonných hmot a maziv, čištění, mytí, údržbu a opravy vojenských vozidel. Vybavení ploch musí uspořádáním zabezpečit nejen snadné a organizované použití vojenských vozidel, požární ochranu ale také ochranu životního prostředí. Vhodným se ukazuje zřídit prostor s havarijní soupravou na ochranu před únikem závadných látek (sorpční prostředky, netkané textilie, norné stěny, odlučovače a čerpadla ropných látek, sudy na odpad aj.) Při parkování vojenských vozidel na volných plochách v případě pravidelného parkování se do míst možného odkapávání závadných látek z vojenských vozidel umísťují sběrné nádoby (vaničky), které si zajistí jednotky. Park musí být vybaven předepsanými věcnými prostředky požární ochrany. V polním parku se vojenská vozidla udržují (doplňují pohonnými hmotami a mazivy a provozními kapalinami) a opravují na místech jejich stání nebo ve vyhrazeném prostoru. Při této činnosti se využívají především pojízdné dílenské prostředky. Místo pro údržbu a opravy se musí vybavit přenosnými nádobami s víky odolnými vůči uloženému odpadu na tuhý i tekutý ropný odpad a jiný odpad, které zajistí ochranu vody a půdy před nepříznivými účinky závadných látek. [6] Poznatky ukazují, že při této činnosti je nutné mít na místě činnosti k dispozici havarijní soupravu.

Ochrana životního prostředí (půdy, vody a ovzduší) před závadnými látkami a ropnými produkty, které se používají při údržbě, přípravě ke skladování, opravách vojenských vozidel a při likvidaci živelní pohromy, se organizuje v souladu s ustanoveními vnitřních předpisů. [7] Pravidla ochrany životního prostředí v parku musí znát a dodržovat všichni příslušníci útvaru (jednotky). Vznikne-li havarijní únik ropných a jiných závadných látek, musí příslušníci útvaru postupovat podle havarijního řádu parku. Při doplňování pohonných hmot a maziv a provozních kapalin je zakázáno vykonávat jiné práce, které s touto činností nesouvisejí. Veškeré práce, které jsou spojeny s kontrolou technického stavu, údržbou a běžnými opravami vojenských vozidel, je dovoleno vykonávat pouze na místech, která jsou k této činnosti vybudována a která splňují požadavky na ochranu vody a půdy před účinky závadných látek. Materiál, který byl použit při údržbě vojenských vozidel (hadry, čisticí prostředky apod.) nebo byl znehodnocen ropnými produkty, se odkládá do uzavíratelných kovových a plastových nádob. Nádoby musí být označeny druhem odpadu, kategorií (nebezpečný odpad), a identifikačním listem nebezpečného odpadu, který uvádí nebezpečnou složku odpadu a ochranu proti ní. Každý identifikační list uvádí jméno odpovědného pracovníka a kontakt v případě

havárie. Po skončení prací v parku se odpad vyváží do stanovených sběrných míst, odkud jsou na základě smlouvy odváženy oprávněnou osobou, která může nakládat se stanovenými druhy odpadů. Sběr ropných a jiných odpadů organizují příslušní původci odpadů a orgány logistiky na jednotlivých velitelských stupních, kde tyto odpady vznikají. Orgány, které odpovídají za likvidaci ropných a jiných odpadů v parku, se na základě doporučení náčelníka logistiky útvaru (jednotky) a náčelníka parku uveřejňují v rozkaze velitele útvaru (jednotky). [8]

Dokumenty v hierarchii NATO řeší ochranu životního prostředí komplexně. Zahrnují vojenskou politiku a principy ochrany životního prostředí (MC 469, General EP Policy), doktrínu k ochraně životního prostředí během vojenských aktivit, (STANAG 7141), postupy a požadavky na hospodaření s odpady během vojenských aktivit (STANAG 2510), požadavky na ochranu environmentu ve vztahu se zacházením s pohonnými hmotami a jejich uskladnění (STANAG 7102), standardy a normy environmentální ochrany v operacích (AJEPP-1), soubory environmentálních dokumentů jednotek (AJEPP-6), nejlepší praxi ochrany udržitelného životního prostředí (AJEPP-7), nejlepší praxi ochrany životního prostředí v operacích (AJEPP-2) a jiné dokumenty, např. environmentální systém řízení v operacích NATO (AJEPP-3) a slovník environmentální ochrany (STANAG 2545). Článek neuvádí všechny dokumenty NATO v oblasti životního prostředí, např. nezahrnuje problematiku ženižního vojska k podpoře ochrany životního prostředí (MC 0560). Významným zdrojem poznání environmentální bezpečnosti jsou předpisy zpracované Evropskou obrannou agenturou (European Defense Agency). V duchu práva EU se zabývají environmentální politikou, environmentálním systémem řízení, obsahují směrnici k hodnocení životního prostředí (SOP 6292) a strukturováním štábu řídicího ochrany životního prostředí (SOP 6293). Z obsahu některých těchto dokumentů, které jsou dále uvedeny jako poznání při zkoumání východisek environmentální bezpečnosti, bylo čerpáno při formování základů environmentální bezpečnosti v tomto článku.

2. Metodologie

Zkoumání problematiky vycházelo z období 90. let, kdy byly, ještě mimo obor logistiky implementovány nejdůležitější rezortní dokumenty k životnímu prostředí. Aktualizované údaje jsou důsledkem aktivní účasti osob rozvíjejících metodiky tohoto oboru, a to zástupců ministerstev obrany a odborných expertů univerzit, výzkumných ústavů a veřejné správy, pracujících v příslušných agenturách NATO. Jednalo se zejména o gestorskou činnost Výboru pro otázky moderní společnosti, který rozvíjel problematiku ochrany životního prostředí a současné řešení otázek Vědeckým výborem pro mír a bezpečnost. Otázky environmentální bezpečnosti jsou metodologicky rozvíjeny po procesní i věcné stránce. Procesní stránka se uplatňuje zejména při jejich přípravě, věcná stránka pak v jejich obsahu, tak jak je to stanoveno v dokumentu ke standardizaci procesů a implementaci. [9] Zásadou ratifikace normativu je pak srozumitelnost a aplikovatelnost normativního dokumentu na základě konsenzu expertních zpracovatelů. Příprava dokumentu se opírá po právní stránce zejména o mezinárodní normy a právo EU, po odborné stránce pak o pilotní studie NATO a závěry pracovních jednání příslušných agenturních komisí. Dovoluje mj. aplikaci s výhradami, které mohou vycházet z právního řádu dané země.

Uvedený pracovní postup se k zajištění praktické činnosti u útvarů (tj. procesní a věcné stránky) jeví z metodického hlediska velmi vhodný. Po obsahové stránce dokument pomáhá tak velitelům lépe pochopit podstatu problematiky a řešit úkoly v souladu s nejnovějším poznáním vědy a zněním právních předpisů. Metodický přístup je v souladu s chápáním úlohy vojenských vnitřních předpisů a hierarchie dokumentů NATO. Politika životního prostředí, která je mandatorní povahy pro státy EU, je rozpracována generálními dokumenty NATO. V dalším pořadí se objevují doktríny a po nich procedurální postupy, zahrnující zejména standardizační dohody a společné spojenecké publikace, které se zaměřují na prosazení obecných principů a potřebných procesů do praxe spojeneckých vojsk. V případě potřeby návodů jsou vydávány instrukce a normy k jejich podrobnějšímu popisu. Stanovují specifické jednání a postupy pro potřeby vojenské praxe. Nejlepší praxe pak popisuje poznatky získané z praktické činnosti ozbrojených sil států NATO, i když vychází z materiálů nenormativní povahy.

Uvedený systém institucionálního zabezpečení práva životního prostředí a environmentální bezpečnosti vychází z mezinárodních úmluv a zejména z evropského práva, je respektován nejen evropskými členskými zeměmi NATO, ale také USA a Kanadou a zeměmi kooperujícími s NATO. Obsah předpisu není omezován věcným obsahem standardizačních pokynů. Vzniká předepsaným procesním úkonem a jeho obsah je odvislý na konsenzu zemí, vytvářejících dokument. Zkoumání environmentální bezpečnosti v podmínkách našich ozbrojených sil právě vychází z procesního a věcného přístupu řešení problematiky Aliancí.

3. Základy environmentální bezpečnosti

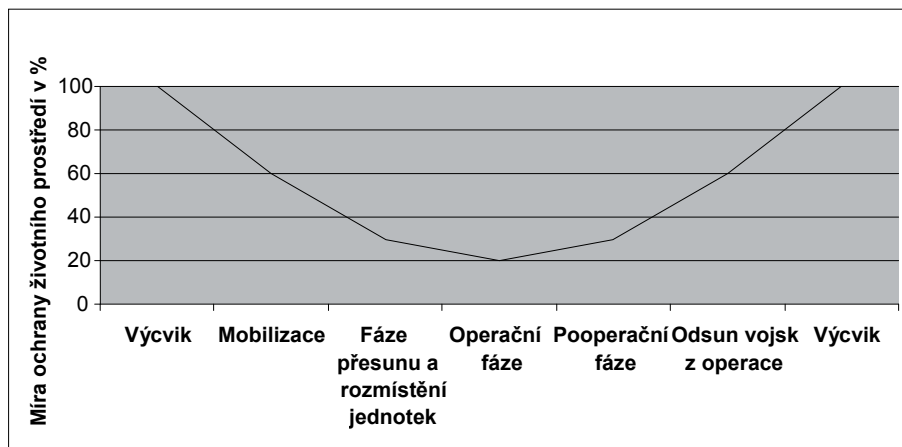
Včasné řešení oblasti environmentální bezpečnosti a průběžný risk management hrají důležitou roli v předcházení vzniku nevratných škod na přírodních, kulturních a historických památkách. Z tohoto hlediska je nutné věnovat otázky ochrany životního prostředí zvýšenou pozornost. Jako hlavní tři komponenty celého procesu lze stanovit plánování environmentální bezpečnosti, odpovědnost a postupy velitelů v řešení problematiky environmentální bezpečnosti.

3. 1. Plánování environmentální bezpečnosti

Ochrana životního prostředí však bývá někdy v některých operacích, ale i v běžné mírové činnosti vojsk podceňována. Jednotky si neuvědomují, že jejich nedbalé chování může ohrozit jak prostředí, v němž operují, tak i jejich vlastní zdraví a ohrozit tak úspěšné plnění jejich úkolů v místě nasazení.

Vojenské operace jsou obecně charakterizovány jednotlivými fázemi o různé délce trvání v závislosti na jejich povaze, intenzitě a komplexnosti. K provedení operace je nezbytné její naplánování, příprava, výcvik jednotek, provedení rekognoskace v prostoru nasazení, nasazení sil a prostředků, plnění operačního úkolu, komplexní podpora nasazených jednotek a jejich rotace nebo odsun. [10].

Otázky ochrany životního prostředí musí být od samého počátku integrovány do operačního plánování. Míra zahrnutí ochrany životního prostředí do operačního plánování bude záviset na vyspělosti velitelů, plánovačů a logistiků. Bude se však lišit v závislosti na úkolech plněných v jednotlivých fázích operace. V některých armádách, např. v armádě USA, je tato skutečnost zakotvena i v předpisech, jak uvádí následující obrázek 1.

Obr. 1: Míra ochrany životního prostředí ve fázích operace [11]

Jak je patrné z grafu, největší důraz na environmentální bezpečnost a její plánování je kladen v počátečních fázích operace včetně výcviku, kdy musí jednotky získat potřebné návyky na plnění činností v oblasti ochrany životního prostředí. Environmentální bezpečnost musí být důsledně naplánována již před zahájením operace, jelikož jednotky musí okamžitě při příchodu sil do operačního prostoru začít plnit stanovené úkoly. Plánování však ani v operační fázi neklesá na nulovou hodnotu, jelikož vždy může dojít ke změnám či nepředvídatelným událostem a je potřeba plán změnit. Přesto je však zajištění environmentální bezpečnosti v pozadí a na síle získává zejména plnění primárních strategických úkolů. Bezpečnost poté nabývá na důležitosti směrem k ukončení operace, kdy je nutností provádět vyhodnocení vlivů operace na životní prostředí po celou dobu působení sil v prostoru a dochází k odstraňování škod a navrácení prostoru do stavu před zahájením operace.

Při ukončení mise KFOR náš kontingent v Kosovu opatření k zajištění environmentální bezpečnosti během opuštění základny Šajkovac důsledně realizoval. Byl proveden hydrogeologický průzkum a na základě jeho výsledků byla provedena sanace prostoru. Bylo odtěženo a nahrazeno celkem 215 m³ zeminy, která byla kontaminována škodlivými látkami (BTEX, NEL, TOL, C10-C40 a DNAPL). [12] Škodlivé skupiny zahrnují zejména těkavé organické látky VOC (BTEX-benzen, toluen, etylbenzen a xyleny), [13] zbytkové znečištění ropnými látkami (NEL - nepolární extrahovatelné látky, tj. ropné látky) [14] či zbytkové znečištění lehkými kapalinami (C10-C40 uhlovodíků, tj. benzínu, nafty, oleje) nebo těžkými nepolárními kapalinami (DNAPL-éter, halogenované alkany etanu a propanu, halogenované aromatické látky, polychlorované bifenylly, tér, těžké oleje, kresol) [15]

3.2. Zodpovědnost velitelů za ochranu životního prostředí

Poškození životního prostředí je jedním z možných negativních důsledků vojenských operací. Úkolem každého velitele v operaci je splnit stanovený primární vojenský úkol, avšak je omezován mnohými podmínkami. V oblasti ochrany životního prostředí mohou velitele a jednotky působící ve vojenských operacích omezovat například právní předpisy země, ve které jednotky operují, psané i nepsané konvence, místní doktríny atd.

Je důležité, aby velitelé ve svém rozhodovacím procesu dokázali volit správně mezi úrovněmi plnění hlavního cíle, tak i vedlejších cílů operace, jakým může být například minimální dopad vojenské operace na životní prostředí.

Velitelé nesou všeobecnou zodpovědnost za integraci ochrany životního prostředí během plánování vojenské mise a během své řídicí činnosti v rámci své pravomoci. Musí prokazovat svou schopnost vést podřízené a prezentovat důležitost environmentální bezpečnosti při své řídicí činnosti. Dále musí zajistit ve fázích operačního plánování, průzkumu i v samotné operaci, zainteresovanost všech odborníků v oblasti environmentální bezpečnosti. Odpovědnost velitelů za ochranu životního prostředí během vojenských operací vedených NATO zdůrazňuje řada předpisů. Hlavní odpovědností všech velitelů NATO spočívá v dosažení svých vojenských úkolů. Je možné toho dosáhnout a udržet závazek k ochraně životního prostředí. Velitelé na všech úrovních by měli:

- „Provádět osvětu v oblasti ochrany životního prostředí a podporovat povědomí o životním prostředí u svých podřízených,
- identifikovat a přiřadit jednoznačné odpovědnosti a zdroje financování, např., personál a zařízení pro splnění cílů ochrany životního prostředí,
- zvážit dopady na životní prostředí v rozhodování,
- zajistit shodu, pokud je to možné v rámci úspěchu mise v souladu s platnými zákony a dohodami o životním prostředí,
- zajistit šetrné využívání všech přírodních zdrojů,
- posílit vztahy se sousedními jednotkami v řešení problémů životního prostředí,
- začlenit koncept prevence znečištění do všech vojenských činností prostřednictvím podpory opětovného použití, recyklace, techniky a procesů nahrazení, zlepšení provozní efektivity a školení.“ [16]

3.3 Postupy velitelů v ochraně životního prostředí v operacích

Ochrana životního prostředí ve vojenských operacích musí být organizována a prováděna v souladu s platnou legislativou České republiky, [17] vnitřními předpisy Armády ČR, [18,19] dohodami STANAG [20] a standardními operačními postupy z nich vycházejících pro jednotlivé druhy operací. Velitelé musí zvažovat důsledky svých rozhodnutí na životní prostředí včas a soustavně. Především se musí soustředit na:

- ochranu zdraví a bezpečnost vojáků a minimalizaci rizik na životním prostředí,
- získávání taktických a strategických výhod při dosahování cílů,
- zlepšení vztahů v komunitě, např. při řešení problémů s odpady,
- zlepšení přípravy v environmentální bezpečnosti před nasazením,
- investice do kvalifikovaných pracovníků a inovativních technologií,
- zahrnutí otázek environmentální bezpečnosti do každodenní činnosti,
- hledání nových řešení,
- zkrácení logistického řetězce, které vyvolá menší potřebu konvoju a sníží se tak ohrožení vojáků,
- budování bezpečnějších a efektivnějších základen,
- výběr stabilnějších oblastí pro nové rozmístění jednotek.

Vliv vojenských jednotek a vojenských aktivit je ilustrativně uveden na obrázku 2. Velitelé si musí být vědomi dopadů uváděných vybraných vlivů na životní prostředí, a zároveň musí brát v úvahu vlivy interakce prostředí na zdraví vojáků.

Působení armády na životní prostředí:

- odpady
- ženíjná práce
- poškození přírody
- emise plynů do ovzduší

Environmentální faktory, např.

- vzduch
- voda
- půda
- přírodní zdroje

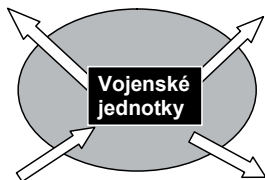
Činnosti na podporu životního prostředí:

Rekonstrukce infrastruktury

- budování skládek odpadů, kanalizací
- ochrana přírodních

Působení životního prostředí na rozmístěné jednotky:

- klima
- místní nemoci
- vystavení znečištění a nebezpečným materiálům

Aktivity jednotek na ochranu přírodních zdrojů, např.:

- ochrana nádrží, přehrad
- ropných vrtů
- infrastruktury

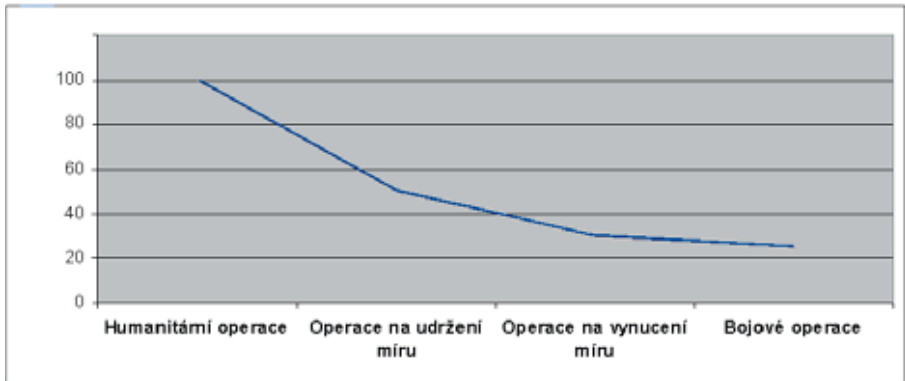
Obr. 2: Interakce mezi životním prostředím a jednotkami v operaci [21]

Na obr. 2 jsou znázorněny jednotlivé faktory, které jsou součástí environmentální bezpečnosti, a zejména ovlivňují činnost jednotek v operaci. Zároveň je zde naznačeno, jak působí vojska na životní prostředí v daném místě pobytu. V první řadě jsou jednotky ovlivněny místním klimatem a geografickými podmínkami, znečištěním půdy, vody a ovzduší v místě pobytu vojsk či chorobami vyskytujícími se v daném státě či na daném území. Environmentální faktory mohou mít za následek zhoršené zdraví vojáků, což může ovlivnit efektivnost plnění úkolů jednotkami v operacích. Jednotky začínají působit na životní prostředí bezprostředně po příchodu a rozmístění v operačním prostoru. Mohou ovlivnit životní prostředí jak v zemi, kde jednotky přímo působí, tak i životní prostředí v sousedních státech přenosem škodlivých látek přes hranice států. Životní prostředí je dále ovlivňováno veškerou vojenskou aktivitou, zejména provozem bojové techniky, výstavbou vojenských objektů, operační činností, zejména bojovou apod.

Následující obrázek ukazuje předpokládanou míru ochrany životního prostředí v návaznosti na to, jaký má operace charakter. Každá operace je rozdílná a vyžaduje vyhodnocení situace zvláště a přijetí tomu odpovídajících opatření. Na obr. 3 (str. 97) je vyjádřena závislost ochrany životního prostředí podle druhu operace na základě zkušeností americké armády.

Z obr. 3 je vidět, že v operacích je kladen velký důraz na schopnost ochrany životního prostředí, a to v rozmezí od 100 % (při humanitárních operacích), do 25 % (při operacích na vynucení míru), a při bojových operacích, kde je schopnost zajistit environmentální bezpečnost větší než 20 %. Je zřejmé, že při bojových operacích budou velitelé volit zejména taková rozhodnutí, která budou znamenat úspěšné plnění primárních cílů mise za co největší míry ochrany a bezpečnosti jednotek. Naopak při mírových operacích by měla být kladena rovnováha mezi primárními a sekundárními úkoly operace a ochrana životního prostředí by měla získávat na důležitosti.

Obr. 3: Míra rozsahu ochrany životního prostředí [%] dle druhu operace [11]

Závěr

Zahrnutí otázek environmentální bezpečnosti do pravidelného výcviku vojsk je předpokladem úspěšného plnění požadavků na ochranu životního prostředí v operaci. Předpokladem důsledné bezpečnosti je plánování ochrany životního prostředí ihned při přijetí záměru velitele, zodpovědnost velitelů za plnění předpisů a realizace environmentálních vhodných postupů při vedení operace. Každý stát NATO rozvíjí znalosti v oblasti environmentální bezpečnosti v základních otázkách ochrany životního prostředí u svých ozbrojených sil. Obdobný přístup uplatňuje i AČR. Velitelům je dána odpovědnost za přípravu svých podřízených v této oblasti a každý voják by měl mít možnost nahlédnout do příslušných dokumentů a normativů, které tuto oblast řeší. Kvalitní příprava a výcvik by poté napomáhaly předcházení či minimalizaci negativních dopadů vojenských aktivit na životní prostředí v operacích. Po ukončení operací a uzavření základů je nezbytné provést průzkum životního prostředí, který by pomohl odhalit nedostatky, a tím se zbránilo následným škodám na životním prostředí. Příkladem takovéto neřešené situace jsou lokality, které opustila Střední skupina vojsk. [22] Pokud budou vojáci náležitě plnit úkoly ochrany životního prostředí jim stanovené při výcviku a cvičeních a při ekologizaci každodenní činnosti, je pravděpodobné, že možnost negativního vlivu vojenských aktivit v operacích bude minimální a riziko narušení environmentální bezpečnosti se bude snižovat. Vyšší úroveň environmentální bezpečnosti bude dosaženo implementací výše zmíněných standardizačních dohod NATO.

Odkazy a poznámky k textu:

- [1] Ochrana životního prostředí v NATO je pojem zahrnující aplikaci a integraci všech aspektů environmentálních hledisek, které je možno žádat při vedení vojenských operací. Environmentální hlediska zahrnují celé spektrum životního prostředí, zdrojů nebo programů, které mohou ovlivnit a nebo mohou být ovlivněny během plánování a provedení vojenských operací. Skutečností, že NATO bere v úvahu ve svém plánování související environmentální požadavky, prevenci znečištění, hospodaření s odpady, ochranu přírody a krajiny, ochranu kulturního dědictví přírody a člověka a ochranu živočichů a rostlin. STANAG 7141.
- [2] MO. *Zákl-1*, Základní řád ozbrojených sil. Praha: MO, 1992. MO. *Vševojsk-1-1*, Povinnosti funkcionářů útvarů a jednotek pozemního vojska československé armády. Praha: MO, 1993. MO. *Všeob-P-5*,

- Parky vojenské techniky v působnosti ministerstva obrany a provoz v nich. [Vojenský předpis.] Praha: MO, 2003.
- [3] *Zákl-1*, hl. 1, čl. 57.
- [4] *Zákl-1*, hl. 6, čl. 575-578.
- [5] *Vševojsk-1-1*, hl. 2, čl. 7.
- [6] *Všeob-P-5*, hl. 1, čl. 46-50.
- [7] *Zákl-1*, *Všeob-P-5*, *Vševojsk-1-1*.
- [8] *Všeob-P-5*, hl. 1, čl. 52-58.
- [9] NATO. *Standardization Procedure and Implementation*. AAP-3(J).
- [10] V záměru velitele a v operačním plánu se uvádí popis způsobu vedení operací včetně vojensko-civilní spolupráce za účelem splnění mise. Zde se konkretizují fáze operace a určení vojenských akcí použitelných na každou fázi. Blíže viz Pub-53-01-1, s. 60 a s. 153.
- [11] Zdroj: *Field Manual 3-100.4*. USA: Department of the Army HQ, 2000. 232 s.
- [12] Sdělení Hlavního ekologa MO Ing. Lenky Růžičkové, Ph.D.
- [13] *Vyhláška č. 415/2012 Sb.*, o přípustné úrovni znečišťování a jejím zjišťování a o provedení některých dalších ustanovení zákona o ochraně ovzduší.
- [14] *Narřízení vlády č. 61/2003 Sb.*, o ukazatelích a hodnotách přípustného znečištění povrchových vod a odpadních vod, náležitostech povolení k vypouštění odpadních vod do vod povrchových a do kanalizací a o citlivých oblastech.
- [15] *Narřízení vlády č. 229/2007 Sb.*, kterým se mění nařízení vlády č. 61/2003 Sb., o ukazatelích a hodnotách přípustného znečištění povrchových vod a odpadních vod, náležitostech povolení k vypouštění odpadních vod do vod povrchových a do kanalizací a o citlivých oblastech.
- [16] NATO. *STANAG 7141*, Joint NATO Doctrine for Environmental Protection during NATO Led Military Activities (Edition 5), Annex B, Brusel, 2008.
- [17] *Zákon č. 254/2001 Sb.*, o vodách a změně některých zákonů (vodní zákon), zákon č. 114/1992 Sb., o ochraně přírody a krajiny, vyhláška č. 395/1992 Sb., kterou se provádějí některá ustanovení zákona o ochraně přírody a krajiny, zákon č. 201/2012 Sb., o ochraně ovzduší, zákon č. 356/2003 Sb., o chemických látkách a chemických přípravcích a o změně některých zákonů, zákon č. 185/2001 Sb., o odpadech ve znění pozdějších předpisů, vyhláška MŽP č. 381/2001 Sb., kterou se stanoví Katalog odpadů, Seznam nebezpečných odpadů a seznamy odpadů a států pro účely vývozu, dovozu a tranzitu odpadů a postup přidělování souhlasu k vývozu, dovozu a tranzitu odpadů (Katalog odpadů) a vyhláška č. 383/2001 Sb., o podrobnostech nakládání s odpady, zákon č. 100/2001 Sb., o posuzování vlivů na životní prostředí a o změně některých souvisejících zákonů (zákon o posouzení vlivů na životní prostředí), zákon č. 334/1992 Sb., o ochraně zemědělského půdního fondu, zákon č. 289/1995 Sb., o lesích a o změně a doplnění některých zákonů (lesní zákon).
- [18] *Zákl-1*, hl. 1, čl. 57, hl. 6, čl. 575-578.
- [19] *Všeob-P-5*, hl. 1, čl. 52-58.
- [20] *STANAG 2510*.
- [21] *Green Warriors* [online]. USA: Rand Corporation, 2008 [cit. 2011-04-26]. Dostupné WWW:<http://www.aepi.army.mil/docs/whatsnew/RAND_MG63.pdf>.
- [22] Blíže viz Kustrová-Milota. Ekonomické aspekty likvidace starých environmentálních zátěží v Ozbromých silách SR. In *Armáda a znalostní společnost - AKS 2011: mezinárodní konference*, 11. května 2011, BVV Brno. Brno: Univerzita obrany, 2011, ISBN 978-80-7231-789-9.

Literatura:

- AČR. *Pub-53-01-1*, Velení a řízení v operacích. Praha: MO, 2006.
- DoD. *Field Manual 3-100.4*. USA: Department of the Army HQ, 2000.
- DoD. *Environmental guidebook for military operations*. USA: Department of the Army HQ, 2008. 118 s.
- EUFOR. *Environmental Protection Policy*. Brussels: European Defence Agency, 30 May 2005.
- EUFOR. *EP Policy: SOP 6292: Environmental Status Assessment Guidelines*. Brussels: European Defence Agency, 5 September 2005.
- EUFOR/NATO. *Policy-Environmental Management System*. Brussels: European Defence Agency, 31 March 2006.
- EUFOR/NATO. *SOP 6293, Structuring of Environmental Staff*. Brussels: European Defence Agency, 12 January 2007.

- MO. *Všeob-P-5*, Parky vojenské techniky v působnosti ministerstva obrany a provoz v nich. [Vojenský předpis]. Praha: MO, 2003.
- MO. *Vševojsk-1-1*, Povinnosti funkcionářů útvarů a jednotek pozemního vojska československé armády. Praha: MO, 1993.
- MO. *Zákl-1*, Základní řád ozbrojených sil. Praha: MO, 1992.
- NATO Standardization Agency (NSA). *STANAG 2445, NATO Glossary on Environmental Protection*. 1st Ed. Brussels: NSA, 2011.
- NATO Standardization Agency (NSA). *STANAG 7102, Environmental Protection Requirements for Petroleum Facilities and Equipment*. Brussels: NSA, 2008.
- NATO Standardization Agency (NSA). *STANAG 7141, Joint NATO Doctrine for Environmental Protection during NATO Led Activities*. 5th Ed. Brussels: NSA, 2008.
- NATO. *Best Environmental Protection Practices for Military Compound in NATO Operations*. AJEPP-2. (STANAG 2581). Brussels: NATO Standardization Agency (NSA), 2010.
- NATO. *Best Environmental Protection Practices for Sustainability of Military Training Areas*. AJEPP-7, STANAG XXXX, Draft 1 prepared by expert working team. Ingolstadt: NATO Standardization Agency (NSA), 2012.
- NATO. *Environmental File for a Compound*. AJEPP-6. (STANAG XXXX, Ratification draft). Brussels: NATO Standardization Agency (NSA), 2011.
- NATO. *Environmental Management System in NATO Operations*. AJEPP-3. (STANAG 2583). Brussels: NATO Standardization Agency (NSA), 2011.
- NATO. *Environmental Protection Standards and Norms for Military Compound in NATO Operations*. AJEPP-1 (STANAG 2581). Brussels: NATO Standardization Agency (NSA), 2010.
- NATO. *Joint NATO Waste Management Requirements during NATO Military Activities*. STANAG 2510. 2nd Ed. Brussels: NATO Standardization Agency, 2009.
- NATO. *MC 0469 (Final), NATO Military Principles and Policies for Environmental Protection*. Mons, 2003.
- NATO. *MC 0560, Policy on MILENG Support to Environmental Protection*. Brussels, 2008.
- NATO/Science for Peace and Security (NATO/SPS). *Environmental Aspects of Military Compounds*. (Report No. 283), Brussels: NATO/SPS, 2008.
- RAND. *Green Warriors* [online]. USA: Rand Corporation, 2008 [cit. 2011-04-26]. Dostupné na www.aepi.army.mil/docs/whatsnew/RAND_MG63.pdf.

A konečně předpoklad poslední, pouze však pořadím, nikoliv významem, je vztah nás všech, kteří tvoříme společenskou atmosféru a o volbách si vybíráme své reprezentanty, ke „svým vojákům“. Prestiž Armády České republiky je vysoká a je na nás všech, aby tomu bylo i nadále. Tomu však ale musí také odpovídat rozpočtový rámec, ve kterém se budou naši vojáci pohybovat. Proto je nezbytné vyslovit veřejný závazek, že podíl výdajů na českou armádu v následujících letech nepoklesne pod 5% z objemu výdajů celého státního rozpočtu. Jen s takovou jistotou je totiž naše armáda schopna spolu s partnery v NATO a EU plánovat a především reálně zajišťovat obranu vlasti. Jednou větou – sebevědomá česká armáda s vysokou prestiží a stabilním zdrojovým rámcem

Takže jak zajistíme obranu naší vlasti do roku 2020? No přece aktivním a loajálním partnerstvím uvnitř rozšířené NATO; ostrážitou spoluprací s Ruskou federací; úzkou a funkční domluvou uvnitř EU, která nesmí ohrozit akceschopnost NATO; těsnou, nikoliv však exkluzivní a rovnoprávnou spoluprací s USA a sebevědomou českou armádou s vysokou prestiží a stabilním zdrojovým rámcem. Docela jednoduché, že...

**Jan Vidím, předseda výboru pro obranu Poslanecké sněmovny Parlamentu ČR
Obrana vlasti – VIZE 2020**

**Projev v rámci diskuze v sekci ČR v Evropě a ve světě
<http://web.ods.cz/kongres/20/projevy-vystoupeni/prepis/1057/?sekce=627&order=2&str=1>**